

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Περὶ τοῦ κατωτέρου κλήρου καὶ περὶ ἐκπαιδεύσεως.

Πρὸς τὸν ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργόν.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλάδ. 369.)

Καὶ θέλει μὲν ἴσως ἐλαττωθῆ κατὰ τι ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλ' εἴ περ τι καὶ ἄλλο περὶ τῆς ἐπιστήμης καλῶς εἴρηται τό, οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τό εὔ, ἀλλ' ἐν τῷ εὔ τό πολὺ.

Αἱ σχολαὶ δύνανται νὰ μείνωσι διηρημέναι ὡς νῦν ἔχουσιν εἰς τέσσαρας, ἢ καὶ νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς αἱ φυσικαὶ καὶ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι ὅπως πέμπτην σχολὴν συγροτήσωσιν.

Ἡ διοίκησις τοῦ Πανεπιστημίου διὰ τοῦ Πρυτάνεως καὶ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου, καὶ ἡ τῶν Σχολῶν διὰ τῶν Κοσμητόρων καὶ τῶν οἰκείων καθηγητῶν, ἔχει καλῶς ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν ὅμως ἤθελον ἐκφράσει τὴν εὐχὴν ἵνα ἡ ἄμεσος καὶ ὑπὸ μόνων τῶν καθηγητῶν κατ' ἔτος γιγνομένη, οὐχὶ δ' ὡς νῦν, ὅτε προτείνουσιν οἱ καθηγηταὶ καὶ διορίζει ἡ Κυβέρνησις. Πολέμιος ἐγὼ πάσης ἐμμέσου ἐκλογῆς, ἐπόμενον καὶ ἐνταῦθα νὰ ποθῶ τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν. Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι δὲν ἀποδίδωμι ὡς πρὸς τὰς ἀρχαιεσίας τοῦ Πανεπιστημίου πλέον τῆς δεούσης σπουδαιότητος, διότι κατάλληλοι μὲν πάντες καὶ ἴσοι οἱ ὑπὸ μὲν τῶν καθηγητῶν δι' ἐκλογῆς ὑποδειχθέντες, ὑπὸ δὲ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰς ἀρχὰς διορισθέντες.

Ὡς πρὸς δὲ τὸν διορισμὸν τῶν καθηγητῶν, ὡς ἀριστά μοι δοκεῖ ἔχει τὸ νομοσχέδιον ὃ συνέταξε πρὸ δύο περιπυ ἐτῶν ἐπιτροπὴ, ἧς ἔσχον τὴν τιμὴν ν' ἀποτελέσω μέρος· ἦτοι οὐδεὶς νὰ δοκιμάζεται ὑφηγητῆς εἰμὴ δύο ἔτη ἀφ' ἧς λάβῃ τοῦ διδάκτορος τὸ δίπλωμα· οὐδεὶς δὲ ὑφηγητῆς γενόμενος νὰ προβιβάζεται ἐκτακτος καθηγητῆς, εἰμὴ ἀφοῦ διετίαν τουλάχιστον εὐδοκίμως διδάξῃ ὡς ὑφηγητῆς, εἰ δὲ πλείους ὡσιν ὑφηγηταὶ ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ νὰ διαγωνίζωνται πρὸς ἀλλήλους· ἐννοεῖται δὲ ὅτι, ὠρισμένων γενομένων διὰ τοῦ νόμου τῶν ἐδρῶν κατ' ἀριθμὸν, ὅσος ἂν παρέλθῃ χρόνος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, οὐδὲν χορηγεῖ τῷ ὑφηγητῇ δικαίωμα προβιβασμοῦ, εἰμὴ ἂν κενωθῇ τις καθέδρα· οὕτω δὲ θέλει παύσει ἡ μέχρι τοῦδε εἰς τινὰς Σχολὰς γενομένη κατάχρησις τοῦ διπλασιασμοῦ τῶν ἐδρῶν ἀνευ ἀνάγκης καὶ πρὸς μόνην οἰκονομίαν εὐνοουμένων προσ-

ώπων. Οὐδεὶς δ' ἐξ ἐκτακτοῦ εἰς τακτικὸν καθηγητὴν νὰ προβιβάζεται, εἰμὴ μετὰ συμπληρωσιν πενταετίας. Τέλος ὅστις καθηγητῆς διαγῆρας ἢ ἀσθένειαν δὲν δύναται νὰ ἐξακολουθῇ διδάσκων, ὁ τοιοῦτος νὰ τίθεται ὑπὸ σύνταξιν διατηρῶν τὸν τίτλον καὶ τὰς τιμὰς τοῦ καθηγητοῦ, ἐπίτιμος καθηγητῆς λεγόμενος.

Οἱ καθηγηταὶ δεόν νὰ διδάσκωσιν ἐπὶ ἐννέα μῆνας κατ' ἔτος, τουλάχιστον τετράκις τῆς ἐβδομάδος, ν' ἀπαγορευθῇ αὐστηρῶς πᾶσα ἄλλη διακοπὴ μαθημάτων ἐν μέσῳ τοῦ ἔτους, ἐκτὸς 15 ἡμερῶν κατὰ τὸ Πάσχα καὶ 15 ἑτέρων κατὰ τὰ Χριστούγεννα, καὶ νέον ἔτος, καὶ Θεοφάνεια.

Πάντως ἡ μέθοδος ἣν θέλει ἀκολουθεῖ ὁ καθηγητῆς ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ δεόν νὰ μένη ἐλευθέρα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐπιστήμης· ἀλλ' ἐκεῖνο ὅμως δύναται νὰ κανονισθῇ διὰ τοῦ νόμου, ὅτι ὑπόχρεῶς ἐστὶ νὰ περαίνει τὸ μάθημα αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἔτους· εἰ δὲ τινα, λίαν εὐάριθμα, μαθήματα, ὡς τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον φέρ' εἰπεῖν, ἄτινα διὰ τὴν ἔκτασιν δὲν δύνανται ν' ἀνακυκλωθῶσιν ἐντὸς τοῦ ἔτους, ταῦτα ὑπὸ δύο καθηγητῶν διδασκόμενα νὰ κανονισθῶσιν οὕτως, ὥστε κατ' ἔτος ἐναλλάξ ὁ εἷς ἢ ὁ ἕτερος ν' ἀρχῆται τοῦ μαθήματος αὐτοῦ· οὕτω δ' οἱ ἐκάστοτε προσερχόμενοι φοιτηταὶ θέλουσιν εὐρίσκει ἕνα πάντοτε καθηγητὴν ἀρχόμενον τοῦ μαθήματος μεθ' ἐκάστου ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους.

Ἄλλ' εἰ καὶ φρονῶ, ὅτι ἡ τῆς διδασκαλίας μέθοδος πρέπει νὰ μένη ἐλευθέρα, δὲν συμφωνῶ ὅμως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἰσχύοντος νόμου (ἄρθρ. 18) ὅτι ὁ φοιτητῆς εἶναι ἐλεύθερος ν' ἀκροᾶται τῶν μαθημάτων καθ' οἷαν βούλεται τάξιν. Εἰς τὴν ἀταξίαν ἣν καθιέρωσε τὸ ἄρθρον τοῦτο περὶ τὰ ἀκροάματα ἀποδίδωμι ὅλον τὸ κακόν, ὅλην τὴν ἀτέλειαν τῶν παρ' ἡμῖν Πανεπιστημιακῶν σπουδῶν.

Συνέπεια τῆς ἀταξίας ταύτης εἰσὶ καὶ αἱ περὶ ἐξετάσεων διατάξεις. Ὁ νέος μέχρι τῆς ὅλης ἀποπερατώσεως τῶν σπουδῶν τοῦ δεόν νὰ διατελῇ ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῶν καθηγητῶν αὐτοῦ καὶ νὰ χειραγωγῆται ὑπ' αὐτῶν, ἅτε δὴ καὶ ἐμπειροτέρων αὐτοῦ. Μέχρις οὐ διατελεῖ σπουδάζων εἰκάζεται ὅτι ἀπειρός ἐστὶ περὶ τὸ σπουδαζόμενον· λογικῶς ἄρα ἐρωτῶ ὁ περὶ τι ἀπειρος δύναται ν' ἀφειθῇ ἀκινδύνως εἰς τὴν ἑαυτοῦ κρίσιν; Οὐδεὶς ἐχέφρων θέλει μοὶ ἀπαντήσῃ καταφατικῶς.

Καὶ οὐ μόνον κύριος δὲν πρέπει νὰ ἦ ὁ φοιτητῆς περὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς τάξεως καθ' ἣν θέλει διακούσει τῶν ἀρμοδίων καθηγητῶν,

ἀλλὰ καὶ ὀφείλει νὰ διατελῇ διαρκῶς ἐπιμελούμενος τῶν σπουδῶν του· τοῦτο δὲ θέλει κατορθωθῆ διὰ τῶν ἐνιαυσίων ἐξετάσεων, ὡς μάλιστα δ' οἱ νέοι φοιτηταὶ ἔχουσιν ἀνάγκη ἠθικοῦ τινος καταναγκασμοῦ, διότι κατὰ πρῶτον μένοντες κύριοι τῶν ἰδίων πράξεων, οὐχὶ σπανίως φέρονται πρὸς τὸ νὰ ποιῶνται κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθερίας των ταύτης. Εἰς ἀπόδειξιν δ' ὅτι ὠφέλιμον τὸ τῶν ἐνιαυσίων ἐξετάσεων σύστημα, ἔστω ὅτι ἐκτὸς τῆς Γαλλίας εἰσήγαγον ἤδη αὐτὰ καὶ ἡ Ἀγγλία, καὶ τὸ Βέλγιον, καὶ ἀπὸ τοῦ 1862 ἡ εἰς ἓν Κράτος ἐνωθεῖσα Ἰταλία, πολλοὶ δὲ σπουδαῖοι ἄνδρες προτείνουσιν ἵνα εἰσαχθῇ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἐνθα διὰ τε τὸ πλῆθος τῶν Πανεπιστημίων, ἐνεκα τῶν κατὰ μικρὰς ἐπικρατείας διαιρέσεων, καὶ διότι οἱ δόκιμοι καθηγηταὶ εἰσι διεσπαρμένοι ὁ μὲν εἰς τοῦτο ὁ δ' εἰς ἐκεῖνο τὸ Πανεπιστήμιον· προσθέσατε καὶ τὸ ὅτι τὰ ἤθη τῶν Γερμανῶν διαφέρουσι πολὺ τῶν ἡμετέρων, καὶ ὅτι παρ' ἐκείνοις δὲν εἶναι ἢ πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος ἐξετάσεις οὔτε ἡ τελευταία, οὔτε ἡ σπουδαιότερα, ἀλλ' ἄλλη τις μετ' αὐτὴν πολλῶν ἐκείνης αὐστηροτέρα, ἐν Γερμανίᾳ λέγω, δὲν ἐκρίθη συμφέρων ὁ τρόπος τοῦ ἐνιαυσίως ἐξετάζεσθαι· ἄλλως τε ἐκεῖ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἠθικὰ αἰτία μετριάζοντα τὸ κακὸν τοῦ συστήματος. Καὶ θέλουσι μὲν ἴσως, φίλε Ὑπουργέ, ἐκκωφάνει ὑμῶν τὰ ὦτα οἱ παρ' ἡμῖν γερμανίζοντες λόγιοι, ἵνα μὴδὲ κατὰ κεραίαν μεταβάλητε τὸ τῶν ἐξετάσεων σύστημα, ἀλλὰ βύσατε τὰ ὦτα ὑμῶν, μόνην τοῖς τοιούτοις διδόντες ἀπάντησιν, ὅτι ἡ ἡμιμάθεια διὰ τοῦ συστήματος τούτου κατέκλυσε τὴν Ἑλλάδα, καιρὸς δὲ ν' ἀποπειραθῶμεν καὶ τοῦ ἐτέρου συστήματος· εἰ δὲ καὶ τοῦτο ἀποδειχθῇ μὴ ἀπενεγκὸν ἡμῖν κρείττονα ἀποτελέσματα, ἐσόμεθα εἰς καιρὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ πρῶτον· ἴσως ὁμως ἕως τότε παύσει καὶ ἐν Γερμανίᾳ νὰ ἰσχύῃ τὸ τοιοῦτον σύστημα.

Τριετῆς σπουδῆ ἄς κανονισθῇ πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ἀκαδημαικοῦ βαθμοῦ τοῦ προλύτου ἐν ἐκάστη τῶν τριῶν Σχολῶν (πλὴν τῆς ἰατρικῆς, ἐν ἣ μόνος εἰς, ὁ τοῦ διδάσκατος, ἔστω βαθμὸς μετὰ πλήρη πενταετίαν καὶ τέσσαρας ἐξετάσεις τοῦλάχιστον) μετὰ τρεῖς ἐνιαυσίας ἐξετάσεις· ὅταν δ' ὁ εὐδοκίμησας προλύτης θελήσῃ νὰ προβῇ μέχρι τοῦ διδακτορικοῦ βαθμοῦ, τότε ἄς μείνῃ καὶ δύο ἐτι ἔτη φοιτῶν, μεθ' ἃ νέαν ἄλλ' αὐστηροτάτην ὑποστάς ἐξετάσιν ἄς προάγῃται εἰς τὸν ὑπέρτατον τοῦτον τῶν ἀκαδημαικῶν βαθμῶν, ὑπο-

χρεούμενος πρὶν ἢ ἀναγορευθῆ νὰ συγγράψῃ καὶ δημοσίᾳ ὑποστηρίξῃ ἐναίσιμόν τινα διατριβὴν, ἣτις καὶ θέλει τυποῦσθαι δαπάνῃ τοῦ φοιτητοῦ.

Οἱ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ὡς καὶ οἱ τῶν Γυμνασίων, δεόν νὰ τελῶσί τι διὰ τὰς σπουδὰς των· διακόσιαι ἢ ἑκατὸν πεντήκοντα κατ' ἔτος δραχμαὶ δὲν εἶναι ὑπέρογκον ποσόν. Οἱ τῶν ἄλλων ἐθνῶν φοιτηταὶ δὲν εἶναι πλουσιώτεροι τῶν Ἑλλήνων, καὶ ὁμως καὶ διδάκτρα βαρῆα τοῖς καθηγηταῖς τελοῦσι καὶ ἄδρῶς διὰ τὰς ἐξετάσεις πληρόνουσιν αὐτούς. Ἄλλως τε καὶ τινες εὐφυεῖς ἀλλ' ὄλως ἄποροι εὐρεθῶσιν ἐν ἡμῖν, πρὸς τοὺς τοιούτους ἄς γίνηται τις χάρις, τοῖς μὲν ἐπὶ τὸ ἥμισυ, τοῖς δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ὅλον· ἀλλ', ἐπαναλέγω, τοῖς ὁμολογουμένως ἀπόροις καὶ δεδοκιμασμένοις διὰ τὴν εὐφυίαν. Τὸ πῶς δὲ θέλει προληφθῇ ἡ κατάχρησις ἔσται ἔργον τοῦ νόμου, ἢ τοῦ κανονιστικοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου βασιλικοῦ διατάγματος.

Θέλετε ἐτι μᾶλλον νὰ κεντήσητε τὴν εὐφυίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν; ὀρίσατε βραβεῖα ἀπονειμητέα μετὰ διαγώνισμα εἰς τε τοὺς εὐδοκίμησαντας ἐν προλύταις προλύτας, καὶ εἰς τοὺς ἐν διδάκτορσιν ἀριστεύσαντας διδάκτορας.

Αἱ δ' ἐξετάσεις ἔστωσαν δύο εἰδῶν, ἐγγραφοῖτε καὶ προφορικαί, ἐξ ὧν αἱ μὲν ἐγγραφοὶ νὰ γίνωνται ἐν κοινῇ αἰθούσῃ ἀπάντων τῶν ἐξεταζομένων συνηγμένων καὶ καθηγητοῦ τῆς ἀρμοδίας σχολῆς κατὰ σειρὰν ἐπιτηροῦντος, ἵνα μὴδὲν ἔχωσι μεθ' ἑαυτῶν οἱ ἐξεταζόμενοι βοήθημα, ἀλλ' ἕκαστος μόνος καὶ ἀπὸ μνήμης διδῆ τῶν προταθέντων αὐτῶ προβλημάτων τὴν λύσιν.

Ἄλλὰ καὶ ὁ τοῦ ψηφοφορεῖν τρόπος τῶν καθηγητῶν δεόν νὰ μεταβληθῇ, ἐκάστου καθηγητοῦ μίαν μόνην ψήφον ἔχοντος· αἱ δὲ ψήφοι τρεῖς, α) λευκὴ = ἀρίστα· β) ἐρυθρὰ = καλῶς γ) μέλαινα = κακῶς. Περὶ τοῦ μετρίως οὐδένα ποιῶμαι λόγον, διότι τὸ μέτριον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἴσον τῷ κακῶς. Γὰρ δὲ καθ' ἕκαστα θέλουσι κανονισθῇ διὰ τοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου ἐκδοθησομένου.

Βεβαίως καὶ οὕτω καταρτισθεισῶν τῶν σπουδῶν καὶ τῶν ἐξετάσεων, τὸ μέγιστον τῆς ἐπιτυχίας ἀπόκειται εἰς τὴν εὐσυνειδησίαν τῶν καθηγητῶν, διότι ἂν οὗτοι δὲν δεῖξωσι τὴν δέουσαν αὐστηρότητα, καὶ δὲν μετέλθωσιν εὐόρκως τὴν ὑψηλὴν λειτουργίαν ἣν τοῖς διεπιστεύθη ἡ πόλις, καὶ ἑαυτοὺς καταισχύνοῦσι καὶ τὴν πόλιν λυμαίνονται. Ἀπὸ τοῦ καρποῦ ἕκα-

στον δένδρον κρίνεται, καὶ κατὰ τοὺς μαθητὰς οὐς μορφώσει πᾶς καθηγητὴς ἐκτιμᾶται. Ἄλλ' οὐδὲ δυνατόν ἐστι καθηγητὴς, ὅστις δι' ἀτρύτων πόνων τῆς ἐπιστήμης τὴν ἔδραν ἀνέβη, νὰ παρέχῃ εὐχερῶς τῆς ἐπιστήμης τὸ δίπλωμα εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχεν, ὡς τὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας Πανεπιστήμια πρὸς τοὺς ἀλλοδαπούς· ὁ Ἕλληνας καθηγητὴς ἄς ἔχη ἀείποτε ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν χερσὶν αὐτοῦ κεῖται ἡ τιμὴ καὶ ἡ αἰσχύνῃ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλως τε πλήρη ἔχω πεποιθήσιν, ὅτι ἅμα γίνῃ γνωστὴ ἡ τῶν καθηγητῶν δικαία αὐστηρότης, ὡς ἐκ θαύματος θέλει παύσει ἡ ἀνικανότης καὶ ὀκνηρία νὰ θαμίζῃ τῆς Ἑλλάδος τὰς σχολὰς. Ὡς ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ἐδίδαξε τοὺς κυβερνῶντας, ὅτι ἡ κηδελεχία τῶν νομισμάτων δὲν σώζει τὴν ἀξίαν αὐτῶν διὰ μόνου τοῦ νομίμου τύπου ὃν φέρουσιν ἐγκεχαραγμένον, ἀλλ' ὅτι ἀνάγκη ἐκ δοκίμου μετάλλου νὰ ᾧσι κατεσκευασμένα, οὕτω καὶ ὁ τοῦ διδάκτορος τίτλος δὲν ὑφ' αὐτὸς καὶ μόνος τὸν φέροντα αὐτὸν εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ προσαπαιτεῖται καὶ ἡ τοῦ φέροντος τὸν τίτλον ἀξία. Μὴ γὰρ δὲν ἔχωμεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὴν τῶν ἡμετέρων λόγων ἀπόδειξιν; Ὅποσοι μὲν παρ' ἡμῖν ἄνδρες οὐδὲν σχόντες δίπλωμα διεκρίθησαν, τινὲς δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐν ἡμῖν διακρίνονται, εἴτε ὡς δικασταί, εἴτε ὡς δικηγόροι, ὅποσοι δὲ πτυχιούχοι εἰσιν ὁ περίγελως καὶ αὐτῶν τῶν ὑπογραμματαίων τῶν δικαστηρίων διὰ τὴν παχυλὴν αὐτῶν ἀμάθειαν;

Ἐμακρυγόρησα, φίλε, καὶ ὁμῶς μακρὰν εἰμὶ τοῦ νὰ ἐξαντλήσω ὅσα δύναται τις εἰπεῖν περὶ τῶν δύο σπουδαιοτάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ λειτουργιῶν, τοῦ κλήρου καὶ τῆς διδασκαλίας. Ἐσχεδιγράφησα μόνον τὸν μέγαν κύκλον ἐν ᾧ ἡ ἐνέργεια ὑμῶν ὡς ὑπουργοῦ περικλείεται διέλθετε μετ' ἐπιστάσις τὸ εὐρὺ στάδιον ἐν ᾧ ἐκλήθητε νὰ σταδιοδρομήσητε ὡς ὑπεύθυνος τῆς βασιλείας λειτουργός. Ἡγωνίσθητε ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος, καρτερικῶς, ἠγωνίσθητε, φίλε, καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἐπαλλεν ὄνειρευομένης τῆς ψυχῆς ὑμῶν τὸ μέγα τῆς Πατρίδος μέλλον· ἰδοὺ εὖνους τύχη ἀνεβίβασεν ὑμᾶς ἐπὶ τοῦ στηλοβάτου, ἐξ οὗ δύνασθε νὰ ἐποπτεύητε τοὺς καλλιεργοῦντας τὴν ἀμπελον τοῦ Κυρίου, καὶ τοὺς ἀροτριῶντας τὴν ἐρυθώλακα τῆς παιδείας ἀρουραν· ἐμψυχώσατε τοὺς ἐπαξίως ἐργαζομένους, ἐκβάλετε τοὺς ἀναξίους, τὴν πύλην τῶν βαθμῶν καὶ τῶν ἀξιωματῶν, ἣν ἡ ἡμιμάθεια ὅπως πλατύνῃ ἐκρήμνισε καὶ σὺν αὐτῇ μέγα τοῦ

τειχίσματος μέρος καὶ ἀθρόα εἰσέρρευσε. Ἐλευθέρᾳ μενέτω ἡ παλαιστρα, ἡ δάφνη ὁμῶς τῆς νίκης νὰ μὴ δίδεται εἰμὴ τῷ νομίμως ἀολήσαντι καὶ ἀριστεύσαντι. Ἡ Ἑλλὰς προῶρισται νὰ ἐκπολιτίσῃ τὴν Ἀνατολὴν, μωρία ὁμῶς, προφανῆς ἐστὶ μωρία τὸ νομίζειν, ὅτι διὰ τῆς ἡμιμαθείας θέλει βαδίσει πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην κατάκτησιν. Τὴν Ἀνατολὴν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν θεωροῦσι πάντα τὰ ἔθνη ὡς μέγα τι πεῖσιον, ἐν ᾧ μέγιστοι ἄθλοι πρόκειται νὰ πραχθῶσι, πάντα πρὸς τοὺς ἀγῶνας τούτους προαλείφονται, ἡ δὲ Ἑλλὰς, ἥτις πρέπει νὰ κατέλθῃ ὡς ἀκμαῖος πρωταγωνιστής, θέλει μένει ἀργή, ἡ θέλει παρουσιασθῇ ὡς ἐστὶ παρεσκευασμένη; Γίνα ἀπλετον ἠθέλε κινήσει γέλωτα ὅστις γαῦρος ἐπὶ ὄνου καθήμενος ἠθέλε παρουσιασθῇ εἰς τὰ Ὀλύμπια, ἵνα διαμφισβητήσῃ τὸ ἄθλον πρὸς τὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ σφριγῶντα τοῦ Ἰέρωνος κέλητα; Σύμπασα ἡ Εὐρώπη ἔχει ἐφ' ἡμᾶς ἠτενισμένα τὰ βλέμματά της· πρὸς Θεοῦ μὴ γινώμεθα καταγέλαστοι ὡς πίθηκοι οὐχὶ δ' ὡς ἄνδρες μιμούμενοι τὰ ἐν ἐκείνῃ γιγνόμενα. Καὶ κατὰ μὲν δύναμιν καὶ πλοῦτον μόλις μετὰ μακρὸν χρόνον ἴσως δυνηθῶμεν πρὸς ἐκείνην νὰ ἐπίσωμεν, κατ' ἀρετὴν ὁμῶς καὶ παιδείαν καὶ ἀπὸ τοῦδε, ἀν θέλῃσωμεν, δυνησόμεθα ν' ἀμιλληθῶμεν πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους, ἐὰν κρατύνωμεν τὰς παρ' ἡμῖν σπουδὰς, καὶ ὡς τὸν ὀλεθριώτατον τῆς πολιτείας ἡμῶν ἐχθρὸν πολεμήσωμεν τὴν ἡμιμάθειαν.

Ἐν ταῖς τρισὶν ἱεραῖς ταύταις ἡμέραις, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔργων μου σχολὴν ἄγων, τὴν ἐπιστολὴν μου ταύτην ἔγραψα, φίλε· ἀποτιθέμενος δὲ τὸν κάλαμον σήμερον τὴν μεγίστην τῶν χριστιανῶν ἑορτὴν, ἃς μοι ἐπιτραπῆ ὅσῳς νὰ τρέψω τὸ ἱερόν ἄσμα καὶ νὰ εἶπω· «Ἑλλὰς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν παιδεία τὴν δουλείαν πατήσουςα καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει τὸ φῶς χαρισσομένη.»

Ἐγγραφοῦ ἐν Ἀθήναις

τὴν ἀγίαν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα 1865.

Ὁ ὑμέτερος φίλος

N. I. ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Καλλιτεχνικὴ ἐξέτασις τῶν κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ ἀνακαίνισιν τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἔργων τοῦ πρώην πρυτάνεως Κ. Φραερίτου ὑπὸ Λυσάνδρου Καυτανζόγλου ἀρχιτέκτονος, κλ. Ἀθῆναι, 1865 εἰς 8ον. σελ. 80.

Διὰ τοῦ πονήματος τούτου ὁ Κ. Α. Καυτανζό-